

pavsič

40-LETNICA SMRTI NADŠKOFA SEDEJA

28. novembra 1971 poteče štirideset let, ko je v Gorici umrl v starosti 77 let dr. Frančišek Borgia Sedej, deseti goriški nadškof (in knez), metropolit ilirski; njegovega mesta ni več zasedel človek slovenskega rodu. Le prerado se dogaja, da v vsakdanjih malih in velikih skrbih ter v hlastanju za materialnimi blagri večkrat pozabljam o obletnice, ki nas spominjajo velikih imen, in marsikdaj se tudi Cankarja spomnijo le študentje. Zgodovinska stvarnost pa nas sproti opominja, da vendar pogledimo natančneje nazaj k sebi, da bomo spoznali, kdo in kaj smo, kakšna je bila pot v naše sedanje žitje. Ko se oziramo v preteklost, nas preseneča, kako izdelana načela so imeli in kako so bili s srcem predani velikim ciljem nekateri možje prejšnjih časov, da so lahko vse svoje sposobnosti pa še znanje in pripravljenost mnogih drugih usmerili v skupno delo za narod. Mož take vrste, izjemna, zgodovinska osebnost je bil nadškof Sedej, ki ni bil le ugleden cerkveni dostojanstvenik, ampak tudi v nekonfesionalnem pomenu besede — pastir svojega ljudstva.

Kaplje

Tomaž Pavšič

Dr. F. B. Sedej je bil deset let mlajši sodobnik Simona Gregorčiča; občutljivemu pesniku je bil dober prijatelj, Sedejev stric, ki je bil župnik na Libušnjem, pa ima precej zaslug, da je mali Šimen odšel v goriške šole. Tudi Simon Gregorčič je Sedeja cenil. Čeprav bi med njima težko našli značajske podobnosti, pa sta podobno vplivala na razvoj slovenske narodne zavesti na Primorskem, zavesti, ki je zaradi hude narodove stiske pod fašizmom, katerega žrtev je bil tudi nadškof Sedej, dobila legendarne razsežnosti že pred junaškim osvobodilnim bojem v letih 41–45.

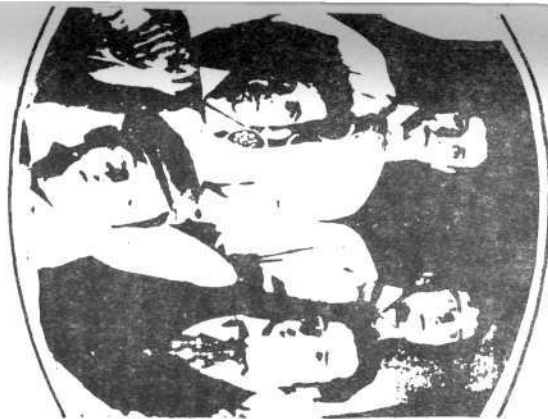
Sedej se je tako kot matematik Močnik rodil prav sredi cerkljanske deželice, ki je nekoč rodila puntarje, pozneje pa revolucionarje in ki nam je dala tudi Franceta Bevka. Sedejev življenjepis je zelo zanimiv in zaradi zunanjih dogodkov tudi nadvse buren, medtem ko se nam njegova osebnost kaže kot redka možnost, kjer se harmonično združujejo zelo nasprotujoče si značajske lastnosti. Njegovi sodobniki in poznavalci, pa tudi vse njegovo delo ga namreč prikazujejo kot človeka, ki je bil odločen in ponosen, pa hkrati sila preprost in ljubezniv. Iz rodnega Cerknega je mnogokrat prepešal pot do Gorice in že kot goriški dijak kazal, da bo postal ponosen Slovenec in da ima vsestranski talent (zbiral je ljudske pesmi za poznejšo Štrekljevo zbirko, jezikoslovcu De Courtenayu pa je posredoval narečno gradivo).

Njegove duhovske službe so bile večinoma povezane s cerkvenim pedagoškim delom. Zaradi globokega poznavanja Biblije ter številnih jezikov in kultur, pa še gospodarske in upravne spretnosti, so ga povabili na dunajski Avguštiniej, teološki zavod, kjer je bil nekoč sam gojenec, da je tam zavzel pomembno mesto; kot profesor je seveda sodeloval tudi v osrednjem bogoslovnem semenišču v Gorici. Nadškof je postal leta 1906, slabih deset mesecev preden je umrl njegov prijatelj Simon Gregorčič.

Sedejevo delovanje je bilo tako razvejano, da v tem kot škof ni imel tekmeca ne prej ne pozneje. Gre mu zasluga za postavitev mogočne stavbe malega semenišča. Ko je soška fronta zasekala v živo po njegovi škofiji, je bil vedno na strani ljudstva; svojim duhovnikom je ukazal, naj odidejo s svojimi župljani v begunstvo; ko je bil škofijski sedež skoraj razrušen, je še sam zapustil Gorico in skrbel za begunce. Po vojski, zlasti po nastopu fašizma, ki je neusmiljeno preganjal slovenski jezik, je ravno nadškof Sedej s svojo avtoriteto, z energičnim zagovarjanjem pravic slovenskih ljudi na Primorskem hrabil vse, da so vztrajali v neenakem boju, kot jim je fašistična italijanska oblast tako rekoč vzela že vse pravice. Kot goriški nadškof je Sedej opravil zgodovinsko nalogo s tem, da je s sredstvi, ki jih je imel na razpolago, predvsem pa s svojim moškim tveganjem zavrl italijansko asimilacijo tistega primorskega rodu, ki je bil odločilen tudi za uspeh osvobodilnega boja. Načrtno je skrbel za narodnostno vzgojo duhovnikov in laikov. Njegovi duhovniki niso učili otrok le verskih resnic, ampak tudi slovenskega branja in pisanja. Osnoval je številne kulturne in gospodarske ustanove kot na primer Prosvetno zvezo, Zadružno zvezo, Katoliško tiskovno društvo, Goriško Mohorjevo družbo in revijo Mladika. Zaradi vsega tega so mu sovražniki slovenstva delali neverjetne težave in so ga grobo žalili in sramotili po časnikih; grozili so mu celo s smrtjo, kar so napisali na zid škofijskega dvorca. Posebno hudo so ga preganjali in nanj pritiskali v času, tik preden se je uradno umaknil s škofijskega sedeža (da je do tega prišlo, je bila kriva nasilna in spletkarska fašistična oblast!); to pa je bilo le kak mesec pred njegovo smrtjo.

Pri škofu Sedeju je treba še posebej poudariti, da je bil silno izobražen in da se mu je pri tej izobrazbi vsekakor kazalo več možnosti; tudi zvez je imel dosti in ne najmanj cesarskih, ker je bil dvorni kaplan.

Pa se je rad odločil za Gorico. Tu mu je bilo pozneje kot škofu gotovo mnogo lažje deliti pravico in ljubezen Furlanom in Italijanom, v deželi, kjer je bila slovenska večina, kot se potem boriti za tisto, kar je Slovincem sploh še ostalo od narodnostnih pravic, če je sploh še kaj. Kako lažje se je ukloniti, popustiti, poiskati srednjo pot, nekoliko zapluti z vetrom, si olajšati breme, da se človek oddahne. Pa tega ni storil in je svojo idejo narodno in krščansko z njo potrdil s trpljenjem. Zato ima ideja, ki nam jo po 40 letih svoje smrti živo spričuje, tako ceno: ker je bila tako čisto dobojevana v srcu in v dejanju. In če ga je stalo, da so ga sovražniki strli, je v svoji tragiki prav tako velika kot ideja Tomaža Becketta in Tomaža Moora, ki sta ju evropska literatura in film tako veličastno ovekovečila. To obdobje pa je vendarle tak časovni razmik, da si človeka, kakršen je bil Sedej, in posebno še, ker je bil škof, težko prav predstavljamo. Kar težko mu je postaviti, pa četudi samo zaradi primere, koga ob bok – politika (kar Sedej sicer ni bil) duhovskega človeka. Če se zdi primera z nadškofom Makariosom, ki je postavljen med Grke in Turke na Cipru,

nekoliko drzna (ne vem, če je po grški zmagi Makarios znal biti do konca pravičen tudi do ciprskih Turkov), pa bo primera s tistimi duhovniki in škofi v Južni Ameriki, katerih imen skoraj ne poznamo, vemo pa, da jih oblast preganja z vso oostrostjo, ker se borijo za socialno pravičnost, bolj prikladna.

Iz obletnic bolečega spomina, lani štiridesetletnica bazoviških junakov, letos pa tridesetletnica žrtve II. tržaškega procesa in štiridesetletnica smrti nadškofa Sedeja, nam rasteta ponos in hvaležnost do ljudi, ki so odkupili našo prostost. Če je primorska duhovščina po večini ostala zvesta svojemu narodu v uri preizkušnje in ga podpirala v pravičnem boju (med drugim to dokazuje tudi poročilo goriške kvesture iz leta 1941: „il clero allogeno sempre compatto ed intransigente“ = tujerodna duhovščina, ki je vedno strnjena in nepopustljiva), je to v veliki meri tudi Sedejeva zasluga.

Sedej zasluži sveda vse kaj več kot teh nekaj vrstic.

P. S. Te dni je v Zagrebu izšla zanimiva knjiga o življenju nadškofa Sedeja, ki jo je spisal njegov nečak dr. Josip Sedej.